

СТАНОВИЩЕ

от д-р Нели Георгиева Радева,

доцент по История на държавата и правото

в катедра „Публичноправни науки“ при ЮФ на УНСС, гр. София

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“,

професионално направление 3.6. „Право“,

докторска програма „Конституционно право“

Автор: Васил Георгиев Илиев

Тема: „Основни задължения на гражданите в българските конституции“

Научен ръководител: доц. д-р Христо Паунов

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № РД-22-2395 от 26.11.2025 г. на ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Основни задължения на гражданите в българските конституции“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по: област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6. „Право“, докторска програма „Конституционно право“. Автор на дисертационния труд е Васил Георгиев Илиев – докторант в редовна форма на обучение към катедра „Публичноправни науки“, с научен ръководител доц. д-р Христо Йорданов Паунов от Юридическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Васил Георгиев Илиев комплект материали на хартиен носител е в съответствие с чл. 36. (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до ректора на ПУ за разкриване на процедура за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедура и с предварително обсъждане на дисертационен труд;
- дисертационен труд;
- автореферат на български език;
- автореферат на английски език;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;

- декларация за резултати и приноси.

Докторантът е приложил общо три броя публикации по темата на дисертационния труд.

Васил Георгиев Илиев е зачислен в редовна форма на обучение по докторска програма „Конституционно право“ от професионално направление: 3.6. „Право“, област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, със Заповед № РД-21-263/ 10.02.2023 г. на ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, считано от 01.03.2023 г. Научен ръководител на докторанта е доц. д-р Христо Паунов.

2. Актуалност на тематиката

Дисертационният труд на Васил Георгиев Илиев представлява задълбочена новаторска разработка, посветена на основните задължения на гражданите и тяхното развитие в рамките на българския конституционализъм, което обуславя неговата научна значимост. Актуалността на изследването произтича преди всичко от обстоятелството, че в съвременната правна доктрина преобладава интересът към основните права и свободи, докато задълженията на гражданите остават сравнително по-слабо изследвани.

Авторът аргументирано изхожда от тезата, че устойчивостта на конституционния ред не може да бъде осмислена единствено през призмата на субективните права, а предполага разглеждане и на корелативните основни задължения, които гарантират функционирането на държавата и обществото. В този смисъл трудът запълва съществена празнина в българската правна литература, тъй като след класическата монография на проф. Велко Вълканов липсва цялостно и задълбочено монографично изследване, посветено на тази материя.

Актуалността на изследването се проявява в това, че дисертантът си поставя за цел да запълни именно тази празнина чрез систематичен анализ на основните задължения на гражданите в Търновската конституция, в Конституциите на Народна република България от 1947 г. и 1971 г. и в Конституцията на Република България от 1991 г., както и чрез изследване на техните теоретични основи, историческо развитие и терминологично съдържание. По този начин трудът допринася за по-пълното изясняване на мястото и значението на основните задължения на гражданите в българския конституционализъм и за развитието на теорията в тази област.

3. Познаване на проблема

Докторантът е демонстрирал задълбочено познаване на разглежданата проблематика, свързана с основните задължения на гражданите, както в неговото историческо развитие, така и в съвременното му конституционноправно измерение. Тематиката предполага задълбочени проучвания в проблемната област. В труда са анализирани основните теоретични постановки в доктрината, проследена е еволюцията на задълженията от първите

писани конституции до действащата Конституция на Република България, както и са изследвани релевантните научни трудове и конституционни модели.

Дисертантът убедително демонстрира високо ниво на познаване на разглежданата проблематика, доказателство за което са подходящо съставената структура на дисертацията и формулираните цели и задачи. Познаването на проблема се проявява и в способността на докторанта да идентифицира съществуващите празноти и противоречия в доктрината, да ги систематизира и да предложи аргументирани решения, което свидетелства за зрял научноизследователски подход и високо равнище на теоретична подготовка. Той успешно е използвал и коректно цитирал литературни източници по проблематиката. Съдържанието на работата се отличава с логическа свързаност между отделните глави и параграфи.

4. Методика на изследването

Основните методи за изследване, използвани при разработването на дисертационния труд са: историческия, сравнителноправния, както и на способите на тълкуване. Те осигуряват цялостно и задълбочено изследване на основните задължения на гражданите в тяхното развитие и съвременно конституционноправно проявление. В изследването са използвани и приложимите способи за тълкуване. Всички те позволяват едно задълбочено и многопластово изследване на проблематиката.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е логически издържан и добре структуриран. Има обем от 241 страници, състои се от въведение, три глави, заключение и обемна библиография. Докторантът е представил три публикации по темата на дисертационния труд.

Първа глава има фундаментален характер и изпълнява ролята на теоретична основа на изследването. В нея авторът демонстрира умение да работи с различни научни концепции, да ги съпоставя и критично да ги интерпретира, като извежда собствено разбиране за същността и характеристиките на основните задължения на гражданите. Той развива задълбочен правно-исторически анализ на идеята за юридическите задължения – от Античността до първите писани конституции в Европа. Тази част надхвърля описателния подход и показва способност за теоретично обобщение.

Съществено достойнство на главата е ясното терминологично разграничение между „основно задължение“, „юридическо задължение“, „правен дълг“ и „субективно задължение“. Ценен е и направеният анализ на съдържанието на понятието „основно задължение“ в съпоставка с другите определения. Дисертантът аргументирано защитава тезата, че основните задължения представляват самостоятелна конституционноправна категория, различна както от обикновените правни задължения, така и от моралните дългове.

Втора глава има ясно изразен историко-конституционен характер. Авторът систематично изследва уредбата на основните задължения в три ключови етапа от развитието на българския конституционализъм, като умело съчетава анализа на нормативните текстове с разглеждане на историческия и политическия контекст. В нея се разкрива и способността на автора на изследването да работи с първични нормативни източници и исторически материали. Извършен е детайлен и систематичен коментар на основните задължения в Търновската конституция и в двете социалистически конституции от 1947 г. и 1971 г. Следва да се отбележи, че за част от основните задължения, разгледани в тази глава, дисертантът е направил и сравнителноправен анализ с разпоредби в други европейски конституции от периода. Докторантът не се ограничава до формално тълкуване на текстовете, а ги поставя в контекста на историческата, политическата и идеологическата среда на съответния период, което придава допълнителна дълбочина на изследването.

Трета глава е насочена към действащата конституционна уредба и има подчертана практическа значимост. Авторът анализира както конституционните проекти и дебатите във VII Велико народно събрание, така и окончателния текст на Конституцията, което позволява да се разкрие действителната воля на учредителната власт. Съществено достойнство е свързването на отделните основни задължения с практиката на Конституционния съд и с релевантното законодателство. Това дава възможност на автора на дисертационния труд да изведе аргументирани изводи относно съвременното съдържание и място на основните задължения в конституционната система, както и да формулира предложения *de lege ferenda*.

Тази глава се отличава висока степен на аналитичност, актуалност и практическа насоченост. Тя логично завършва изследването и разкрива способността на дисертанта да прави самостоятелни научни изводи.

6. Преценка на публикациите и на личния принос на докторанта

Основният принос на дисертационния труд е, че той представлява цялостно монографично изследване на основните задължения на гражданите в българските конституции и запълва съществена празнина в правната доктрина.

Чрез историко-правен и сравнителноправен подход се разкрива еволюцията на задълженията и тяхната функция за стабилността на конституционния ред. Трудът обвързва теоретичните изводи с практиката на Конституционния съд и действащото законодателство, което засилва неговата практическа значимост. Формулирани са аргументирани предложения *de lege ferenda* за развитие на уредбата на основните задължения на гражданите.

Публикациите, с които докторантът участва в процедурата, по подобие на самия дисертационен труд, се отличават с оригиналност. Общият брой на публикациите по темата на дисертационния труд е три. Предложените публикации са доказателство за доброто

популяризиране на резултатите от дисертационния труд. Приносът на дисертанта в публикациите е безспорен. Броят и качеството на публикациите отговарят на изискванията на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в ПУ и тяхното съдържание отразява основни резултати.

7. Автореферат

Автореферат по своето съдържание и качество е разработен изцяло според изискванията на съответните правилници и отговаря на установените изисквания. Той отразява основните резултати, постигнати в дисертацията. Научните и научно-приложните приноси на труда са отразени коректно от дисертанта.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Качествата и достойнствата на представения дисертационен труд ми дават основание да препоръчам на докторанта да издаде дисертацията. Това ще бъде от полза за изследователите на материята на конституционно право.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд: „Основни задължения на гражданите в българските конституции“ показва, че докторантът Васил Георгиев Илиев притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научната специалност „Конституционно право“ като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА за проведеното изследване, представено в дисертационния труд, автореферата, постигнатите резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Васил Георгиев Илиев в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право, докторска програма „Конституционно право“.

01.02. 2026 г.

Изготвил становището:

(доц. д-р Нели Радева)